

ÚRAZOVÁ RIZIKA U DĚTÍ VE VĚKU 11 AŽ 14 LET V JIHOČESKÉM KRAJI

ACCIDENT RISKS IN CHILDREN FROM 11 TO 14 YEARS OF AGE IN SOUTH
BOHEMIAN REGION

Lavičková Michaela

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, Středisko prevence úrazů v Jihočeském kraji

Summary

Accidents are all-society problem concerning all age groups of population at present. In children, they are even the main cause of mortality.

In 2005, the Centre of Accident Prevention in South Bohemian Region was established at the Faculty of Health and Social Care of South Bohemian University in České Budějovice. One of the main tasks of the Centre for the year 2005 was to map the most risky groups of citizens in the region. In next year the preventive efforts of the Centre will be focused on these risk groups.

Secondary analysis of data obtained from the Institute of Health Care Information and Statistics of the Czech Republic (Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, ÚZIS), Territorial Centre of Rescue Service of České Budějovice (Územní středisko záchranné služby České Budějovice, ÚSZS) and the Police of the Czech Republic helped to obtain data about the groups of citizens of South Bohemia who are most endangered by accidents.

It was found out that the most risky groups of citizens with regard to accident incidence include children from 11 to 14 years of age.

In subsequent stage, the project researchers processed a questionnaire form specified to 11-14 years of age group where the respondents' knowledge of risks related to high accident rate was ascertained.

The relevant age group is unambiguously most endangered in home environment, followed by traffic environment. In these two categories, the children showed the lowest knowledge of principles of primary prevention, and they also show most risky behaviour in these environments, on the base of the results of the questionnaire research evaluated.

Key words: accident – children – prevention – home environment – traffic – sport – first aid

Souhrn

Úrazy jsou v současnosti celospolečenským problémem dotýkajícím se všech věkových skupin obyvatelstva. U dětí jsou úrazy dokonce na prvním místě příčin úmrtnosti.

V roce 2005 vzniklo při Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích Středisko prevence úrazů v Jihočeském kraji. Jedním ze základních úkolů Střediska pro rok 2005 bylo zmapovat nejrizikovější skupiny obyvatel v regionu. V dalším roce budou na tyto rizikové skupiny cíleně zaměřené preventivní snahy Střediska.

Sekundární analýzou dat získaných z Ústavu zdravotnických informací a statistiky ČR (ÚZIS), Územního střediska záchranné služby České Budějovice (ÚSZS) a Policie ČR byly získány údaje o nejvíce úrazem ohrožených skupinách obyvatel jižních Čech.

Bylo zjištěno, že mezi nejrizikovější skupiny obyvatelstva vzhledem k úrazové incidenci patří děti ve věku 11-14 let.

V další fázi byl řešiteli projektu zpracován dotazníkový formulář specifikovaný na věkovou

skupinu dětí 11-14 let, kde byla zjišťována znalost respondentů rizik spojených s vysokou mírou úrazovosti.

Pro danou věkovou skupinu je jednoznačně nejrizikovější domácí prostředí a následuje prostředí dopravní. V těchto dvou kategoriích projevily děti nejmenší znalost zásad primární prevence a také se na základě výsledků vyhodnoceného dotazníkového šetření v těchto prostředích chovají nejrizikověji.

Klíčová slova: úraz – dětský – prevence – domácnost – doprava – sport – první pomoc

DEFINOVÁNÍ RIZIKOVÉ SKUPINY

Sekundární analýzou dat získaných z ÚZIS, ÚSZS a Policie ČR byly stanoveny nejrizikovější věkové kategorie obyvatel Jihočeského kraje. Mezi nejvíce ohrožené skupiny patřily děti ve věku 11-14 let.

Na základě statistických dat zjištěných z Českého statistického úřadu o počtu dětí v této věkové skupině byl statistikem sestaven reprezentativní vzorek populace v dané věkové skupině v okrese České Budějovice. V námi sledované věkové kategorii 11-14 let byl stanoven reprezentativní vzorek v počtu 45 dětí.

DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Řešiteli byl sestaven dotazník pro vytyčenou věkovou skupinu dětí 11-14 letých. Dotazník byl zcela anonymní. Cílem dotazníkového šetření bylo zjistit informovanost respondentů o prevenci úrazů a základních zásadách první pomoci. Byl také zaměřen na zjištění chování a vybavení jedinců v situacích, kdy jsou vznikem úrazu bezprostředně ohroženi. Dotazník byl rozdělen do oblastí úrazů v domácnosti, v dopravě, při sportu, ve volném čase. V neposlední řadě byla zjišťována historie úrazové incidence samotného jedince.

Dotazníky byly distribuovány řešitelským týmem a studenty Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Reprezentativní vzorek byl zdvojnásoben pro

získání dostatečného počtu vyplněných dotazníků zpět. Respondenti byli kontaktováni na základních školách a víceletých gymnáziích vzhledem k tomu, že na jednom místě je soustředěno dostatečné množství osob stejného věku, ale zároveň z různých sociálních prostředí.

Dotazníkové šetření ve věkové skupině 11-14 let probíhalo v Českých Budějovicích na základních školách Grünwaldova, Vltava a na Jirsikově gymnáziu. Celkem bylo vráceno a zpracováno 80 dotazníků výše specifikovaných respondentů.

VÝSLEDKY

Celkový soubor 80 respondentů tvořili z 42 % chlapci a z 58 % dívky. Celkem 91% z oslovených respondentů žije ve městě, 84 % v panelovém domě, 86 % má sourozence a žije s ním ve společné domácnosti.

Úrazy v domácnosti

V koupelnách chybí v 80 % protiskluzová podložka při koupání či sprchování. Rizikovitost úrazovosti je tedy mnohem vyšší. Riziko otrav a zneužívání návykových látek je dostupností léků a alkoholu pro děti vysoké. V 81 % domácností jsou totiž alkoholické nápoje volně dostupné, nejčastěji v lednici, a děti k nim mají neomezený přístup. Další výsledky týkající se rizik vzniku úrazů a otrav v domácnosti jsou shrnuty v tabulkách 1, 2 a 3.

Tab. 1: Výsledky týkající se rizik vzniku úrazů a otrav v domácnosti

Úrazy v domácnosti - vybavení domácnosti - podlaha	
plovoucí podlahy, linoleum, dlažby 91 %	malý koberec na linoleu, plovoucí podlaze či dlažbě 50 %
zajištění tohoto koberce protiskluzovou podložkou 10 %	protiskluzová podložka v koupelně 20 %

Zdroj: vlastní výzkum

Tab. 2: Výsledky týkající se rizik vzniku úrazů a otrav v domácnosti

Úrazy v domácnosti - léky a chemikálie	
uložené v uzamčené skříňce 11 %	dítě užívá léky samo bez vědomí rodičů 20 %
dle dětí jsou léky a chemikálie v původním obalu 99 %	obvazy a léky na stejném místě 77 %

Zdroj: vlastní výzkum

Tab. 3: Výsledky týkající se rizik vzniku úrazů a otrav v domácnosti

Úrazy v domácnosti - zbraně a pyrotechnika	
volně dostupná pyrotechnika 23 %	samo dítě (bez dospělého) použilo pyrotechniku 10 %
dítě s kamarádem (bez dospělého) použilo pyrotechniku 31 %	dle dětí je v domácnosti střelná zbraň 20 %

Zdroj: vlastní výzkum

Úrazy v dopravě

Celkem 75 % dětí jezdí na kolečkových bruslích, na skateboardu 15 %, na kole nebo koloběžce 95 %. Dvě třetiny dětí s kolečkovými bruslemi vlastní ochrannou přilbu, z toho však

ji nosí 75 %. Stejný počet dětí má také chrániče, ale 75 % dětí je při jízdě nepoužívá pravidelně. Stejná situace je i při používání skateboardu. Situaci při jízdě na kole ukazuje tabulka 4.

Tab. 4: Situace při jízdě na kole

Úrazy v dopravě - jízda na kole	
na kole jezdí 92 %	cyklistickou přilbu má 78 %
pravidelně při jízdě nosí cyklistickou přilbu 35 %	ví o povinnosti používat cyklistickou přilbu 9 %
cyklostezky používá (dětí) 37 %	na chodníku na kole jezdí (dětí) 22 %

Zdroj: vlastní výzkum

Celkem 67 % dětí ví, jak správně použít přechodu pro chodce, pokud jedou na kole. Vždy ukazuje změnu směru jízdy jen 31 % dětí, ostatní jen při jízdě na silnici a z toho

v 50 % jen pokud ví, že za nimi jede auto. Výsledky šetření týkající se jízdy autem jsou uvedeny v tabulce 5.

Tab. 5: Výsledky šetření týkající se jízdy autem

Úrazy v dopravě - jízda autem	
děti jezdí běžně vpředu 45 %	děti ví, kdy smějí dle zákona sedět na předním sedadle spolujezdce 24 %
připoutáno v autě jezdí 61 %	děti se domnívají, že nemusí použít přechod pro chodce bez signalizace 14 %
nezná dopravní značky, které míjí cestou do školy 36 %	přechází při cestě do školy vozovku mimo přechod pro chodce 25 %

Zdroj: vlastní výzkum

Úrazy při hře a sportu

Celkem 70 % dětí v létě chodí na koupaliště bez dozoru plavčíka. Jak je uvedeno výše

v tabulce, 73 % skáče do vody a 20 % dětí skáče i do neznámého terénu, protože považují za dostatečné, že ostatní skáčou také (tab. 6).

Tab. 6: Úrazy při hře a sportu

Úrazy spojené s vodou	
plavat umí 94 %	jezdí na lodi či raftu 75 %
skáče při koupání do vody 73 %	skáče i do neznámého terénu 20 %

Zdroj: vlastní výzkum

První pomoc

Informace o prevenci a první pomoci získávají děti nejčastěji od rodičů, ve škole a v rámci soutěží. Nicméně pouze 18 % dětí ví, jak vy-

padá stabilizovaná poloha a stejný počet ví, jak pomoci při popálení ohněm. Téměř polovina dětí rozpozná tepenné krvácení od žilního (tab. 7).

Tab. 7: První pomoc

První pomoc	
první pomoc by poskytlo 60 %	zná tísňové linky 60 %
univerzální tísňovou linku zná 51 %	první pomoc při opaření zná 15 %

Zdroj: vlastní výzkum

Úrazy

Celkem 36 % respondentů utrpělo úraz vyžadující ošetření lékaře, jedno z dětí utrpělo otřavu. Dále pouze jeden úraz byl způsoben druhou osobou a jeden zvířetem. V deseti přípa-

dech bylo dítě následkem úrazu operováno. Mezi nejčastější místa úrazů patří ulice, domácnost, hřiště a škola. Nejčastěji se jednalo o pád, ve dvou případech o dopravní nehodu.

ZÁVĚR

Ze zjištěných údajů je zjevné, že prevence úrazů je nedostatečná. Děti neprojevily základní znalosti primární prevence a zásad bezpečného chování, a to zejména v dopravě a při sportu. Riziková z hlediska otrav je pro děti domácnost, mají obvykle volný přístup k lékům i alkoholu. S domácností souvisí také nové nebezpečí a tím jsou střelné zbraně, které jsou stále běžnějším artiklem vybavení domova. Nedostatečné jsou i znalosti první pomoci. Děti by měly nejen vědět jak pomoci, ale být schopny i tyto znalosti uplatnit v případě potřeby.

LITERATURA

1. Benešová, V.: Bezpečný domov pro děti. In: Grivna, M. et al.: Dětské úrazy a možnosti jejich prevence. 1. vyd. Praha: Centrum úrazové prevence UK, 2. LF a FN Motol, 2003. s. 9-23. ISBN 80-239-2063-4.
2. Grivna, M.: Epidemiologie a prevence dětských úrazů. In: Grivna, M. et al.: Dětské úrazy a možnosti jejich prevence. 1. vyd. Praha: Centrum úrazové prevence UK, 2. LF a FN Motol, 2003. s. 9-23. ISBN 80-239-2063-4.
3. Holder, Y., Peden, M., Krug, E.: Injury surveillance guidelines. 2. vyd. Geneva: World Health Organization, 2004. s. 80. ISBN 92 4 1591331.
4. Peden, M., McGee, K., Krug, E.: Injury: a leading cause of the global burden of disease, 1. vyd. Geneva: World Health Organization, 2002. s. 50. ISBN 92-4 156232-3.
5. Sethi, D., Habibula, S., McGee, K.: Guidelines for conducting community surveys on injuries and violence. 1.vyd. Geneva: World Health Organization. 2004. s. 140. ISBN 92 4 154648 4.

* Realizováno za grantové podpory IGA MZČR NR8468-3/2005.

Lavičková Michaela
mlavick@email.cz